

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 477/2022-19

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpenej JUDr. Tatianou Jánošíkovou, advokátkou, Rooseveltova 6, Košice, proti rozsudku Najvyššieho správneho súdu Slovenskej republiky č. k. 7Sk/13/2021 z 30. marca 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 6. júla 2022 domáha vyslovenia porušenia základných práv na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a na primerané hmotné zabezpečenie pri nespôsobilosti na prácu vyplývajúce z čl. 39 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom najvyššieho správneho súdu vo veci jej invalidného dôchodku, ktorý navrhuje zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

II.

2. Sťažovateľka sa narodila s poškodením zraku. Po dosiahnutí plnoletosti v roku 1985 požiadala o invalidný dôchodok z mladosti. Bolo zistené, že trpí vrodenou zrakovou chybou, no jej žiadosť bola zamietnutá a za úplne invalidnú nebola uznaná, pretože bola schopná vykonávať práce bez nárokov na zrakovú ostrosť. Neskôr sťažovateľka požiadala o dôchodok manželky ako samostatnej dávkovej pre manželku, ktorá nezískala nárok na vlastný dôchodok a z dôvodu invalidity nebola zárobkovo činná. Kvôli výraznému progresu zrakovej poruchy ju posudková komisia uznala za invalidnú a od 3. mája 1989 jej bol priznaný dôchodok manželky.

3. Sťažovateľka v roku 2017 požiadala o invalidný dôchodok. Sociálna poisťovňa žiadosť zamietla napriek tomu, že miera poklesu vykonávať zárobkovú činnosť bola u sťažovateľky určená na 80 %.

Dôvodom zamietnutia bolo, že sťažovateľka nezískala potrebné obdobie dôchodkového poistenia podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, a preto jej nevznikol nárok na invalidný dôchodok.

4. Sťažovateľka podala v roku 2019 novú žiadosť o invalidný dôchodok. Posudkový lekár ustálil, že kvôli praktickej slepote predstavuje miera poklesu vykonávať zárobkovú činnosť 80 % už od 1. januára 2004, t. j. od účinnosti zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Podľa § 72 ods. 1 písm. e) zákona č. 461/2003 Z. z. v znení účinnom k 1. januáru 2004 však sťažovateľka musela získať aspoň päť rokov dôchodkového poistenia v posledných desiatich rokoch pred vznikom invalidity, t. j. pred 1. januárom 2004. Sťažovateľka však v tomto období nezískala ani deň dôchodkového poistenia, nesplnila tak zákonný predpoklad pre vznik nároku. Žiadosť bola preto pobočkou Sociálnej poisťovne zamietnutá. Proti rozhodnutiu podala sťažovateľka odvolanie, v ktorom žiadala prehodnotiť dátum vzniku invalidity, pretože je slepá takmer od narodenia. Generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne rozhodnutím z 31. októbra 2019 zamietol odvolanie sťažovateľky. Doplnil, že podľa § 255 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. sa za obdobie dôchodkového poistenia považuje aj zamestnanie alebo náhradná doba pred 1. januárom 2004 podľa zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov, no sťažovateľka nezískala ani náhradnú dobu za starostlivosť o dieťa, pretože by musela podľa § 9 ods. 1 písm. e) zmieneneho zákona byť aspoň rok zamestnaná. Sťažovateľka nebola nikdy zamestnaná, tento predpoklad nesplnila.

5. Proti rozhodnutiu generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne podala sťažovateľka správnu žalobu, ktorú Krajský súd v Košiciach zamietol. Krajský súd dospel k záveru, že Sociálna poisťovňa pri nepriznaní invalidného dôchodku postupovala v súlade so zákonom č. 461/2003 Z. z. v znení účinnom k 1. januáru 2004, náležite sa vysporiadala s námietkami sťažovateľky a zaoberala sa aj tým, či v prípade sťažovateľky s ohľadom na vznik invalidity nemožno zohľadniť aj náhradné doby.

6. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu kasačnú sťažnosť, v ktorej poukázala na skutočnosť, že nebolo zohľadnené, že invalidnou je už od roku 1989. O kasačnej sťažnosti rozhodoval najvyšší správny súd, ktorý nespochybnil, že sťažovateľka mala zdravotné postihnutie už pred účinnosťou zákona č. 461/2003 Z. z., avšak sťažovateľka nárok na invalidný dôchodok uplatnila v roku 2019, za účinnosti tohto zákona, preto na účely zákona možno jej stav za invaliditu v právnom zmysle označiť až dňom jeho účinnosti. Súd poukázal tiež na skutočnosť, že pre získanie nároku na invalidný dôchodok z mladosti by sa sťažovateľka musela stať úplne invalidnou do 31. augusta 1984. Prvýkrát bola sťažovateľka uznaná za invalidnú až 3. mája 1989, priznaním dôchodku manželky, teda dávno po čase, ktorý bol rozhodný pre priznanie dôchodku z mladosti podľa zákona č. 121/1975 Zb. alebo neskoršieho zákona č. 100/1988 Zb. Uznanie invalidity v roku 1989 viedlo k tomu, že jej bol priznaný dôchodok manželky. Jeho priznanie však podľa zákona č. 100/1988 Zb. nevyžadovalo splnenie podmienky doby dôchodkového poistenia ani uznanie invalidity do veku, v ktorom sa končí povinná školská dochádzka. Nárok na invalidný dôchodok aj podľa zákona č. 100/1988 Zb. mohol vzniknúť sťažovateľke len vtedy, ak by okrem invalidity splnila aj podmienku potrebnej doby zamestnania. Túto podmienku však sťažovateľka nesplnila, pretože nikdy nepracovala, preto jej ani podľa § 9 zákona č. 100/1988 Zb. nebolo možné započítať náhradné doby. Sťažovateľka tak k 31. decembru 2003 nikdy nesplnila nárok na invalidný dôchodok podľa právnych predpisov účinných do toho dátumu, preto sa na ňu ani nevzťahovali prechodné ustanovenia § 261 až § 263 zákona č. 461/2003 Z. z. Sťažovateľke sa mal naďalej

vyplácať podľa § 267 uvedeného zákona dôchodok manželky podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003. Právne predpisy nikde neuvádzajú, že by sa tento dôchodok mal zmeniť na invalidný dôchodok, hoci dôvodom jeho priznania bola invalidita manželky. Súd sa tiež nestotožnil s námietkami sťažovateľky, že právne posúdenie jej žiadosti o invalidný dôchodok je v rozpore s ústavou a medzinárodnými záväzkami o hmotnom zabezpečení osôb pri nespôsobilosti na prácu. Medzinárodné dohovory zaväzujú zmluvné štáty, aby ich implementovali do príslušných vnútroštátnych právnych predpisov. Ich obsahom nie je priamo aplikovateľné právo jednotlivca, ktoré by ho oprávňovalo sa domáhať priznania voči štátu. Najvyšší správny súd preto kasačnú sťažnosť napadnutým rozsudkom zamietol.

III.

7. Sťažovateľka poukazuje na skutočnosť, že od 3. mája 1989 je uznaná invalidnou a je neschopná vykonávať akékoľvek sústavné zamestnanie. Sťažovateľka v správnej a následne v kasačnej žalobe namietala voči dátumu 1. januára 2004, ku ktorému bola posudzovaná jej invalidita. Ide o dátum účinnosti zákona č. 461/2003 Z. z., pričom jej invalidita je skutkovou okolnosťou, ktorá nemôže byť obmedzená dátumom účinnosti zákona. Invalidita jej nikdy nebola odňatá, a preto opätovné určovanie dátumu jej vzniku je nesprávnym posúdením veci.

8. Keďže už 3. mája 1989 bola uznaná invalidnou, považuje požiadavku Sociálnej poisťovne, aby získala potrebný počet rokov dôchodkového poistenia zisťovaním z posledných desiatich rokov pred 1. januárom 2004, za nesprávne právne posúdenie veci, keďže z dôvodu zdravotného postihnutia nemohla navštevovať školu, zamestnať sa, a tým naplniť požiadavku potrebného počtu rokov dôchodkového poistenia. Sťažovateľka sa považuje za obeť tvrdosti zákona. Tiež namieta, že výklad a aplikácia právnych predpisov sociálneho zabezpečenia v jej prípade odporuje ústavnému právu na primerané hmotné zabezpečenie pri nespôsobilosti na prácu, ktoré je garantované v ústave, ako aj Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím.

IV.

9. Ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 382/06).

10. Vo vzťahu k napadnutému rozsudku najvyššieho správneho súdu treba poukázať na povahu a špecifiká správneho súdnictva, ktorého úlohou nie je nahradzovať činnosť orgánov verejnej správy, ale len preskúmať zákonnosť rozhodnutí a postupov orgánov verejnej správy, teda preskúmať to, či tieto orgány pri riešení konkrétnych otázok rešpektovali príslušné hmotnoprávne

a procesnoprávne predpisy. Napadnutý rozsudok najvyššieho správneho súdu, ktorý konal a rozhodoval ako súd kasačný, nemožno hodnotiť izolovane, ale iba v kontexte s rozsudkom krajského súdu a zároveň v kontexte s rozhodnutiami správnych orgánov, ktoré mu predchádzali.

11. Dôvodom zamietnutia žiadosti sťažovateľky o výplatu invalidného dôchodku bolo to, že nezískala potrebný počet rokov dôchodkového poistenia. Sociálna poisťovňa, rozhodovala o žiadosti ako správny orgán a následne súdy nikdy nespochybnili skutočnosť, že sťažovateľka spĺňa medicínsku podmienku pre invalidný dôchodok. Napriek tejto nepochybnnej skutočnosti pre priznanie nároku na invalidný dôchodok je potrebné a aj podľa minulej právnej úpravy potrebné získať potrebný počet rokov dôchodkového poistenia. Sťažovateľka nespĺnila tento nárok na invalidný dôchodok podľa zákona č. 461/2003 Z. z. a ani podľa zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení účinného do 31. decembra 2003. Podľa § 29 tohto právneho predpisu vznikol nárok na invalidný dôchodok, ak sa stal občan invalidný a zároveň splnil druhú podmienku, ktorou bola potrebná doba zamestnania. Túto podmienku však sťažovateľka nespĺnila, preto jej nemohli byť započítané ani náhradné doby starostlivosti o dieťa. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti mylne uvádza, že po uznaní invalidity 3. mája 1989 jej bol priznaný invalidný dôchodok, keďže ide o dôchodok manželky, ktorý upravoval zákon č. 100/1988 Zb. a ktorý slúžil na hmotné zabezpečenie manželky, ktorá pre invaliditu nebola zárobkovo činná a nezískala vlastný dôchodok.

12. Pretože sťažovateľka nikdy nepracovala, nárok na invalidný dôchodok by jej mohol vzniknúť iba vtedy, ak by mala nárok na tzv. invalidný dôchodok z mladosti. Sťažovateľka však nezískala ani invalidný dôchodok z mladosti podľa zákona č. 121/1975 Zb., pretože jeho podmienkou bol stav invalidity do skončenia povinnej školskej dochádzky, čo bolo v prípade sťažovateľky do 31. augusta 1984. Túto podmienku sťažovateľka nenaplnila, za invalidnú bola uznaná až 3. mája 1989 vo veku takmer 22 rokov, keď už bolo potrebné získať potrebný počet rokov dôchodkového zabezpečenia. Právne posúdenie nároku sťažovateľky na invalidný dôchodok a právny záver, že sťažovateľka nespĺnila nárok na invalidný dôchodok z dôvodu absencie potrebných rokov dôchodkového zabezpečenia podľa súčasnej a aj podľa v minulosti platnej právnej úpravy, nemožno považovať za arbitrárne.

13. Správnosť ústavnou sťažnosťou namietaného rozhodnutia vylučuje porušenie práv sťažovateľky podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (čl. 36 ods. 1 listiny) a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Z toho plynie záver o tom, že nemohlo dôjsť ani k porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 39 ods. 1 ústavy, keďže tam obsiahnuté právo sa poskytuje v rozsahu podrobností ustanovených zákonmi a čl. 39 ods. 3 ústavy poskytuje zákonu pomerne široký priestor na úvahu o rozsahu sociálneho systému (PL. ÚS 11/08). Ústavná sťažnosť je zjavne neopodstatnená a ako taká bola podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov odmietnutá.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 25. augusta 2022

Peter Straka
predseda senátu